

Den långa vägen ned

av Börje Lindström

Stockholm, 15 november 2000

När Stockholmsbörsen började falla i början av mars år 2000 togs de svenska äventyrare som en gång besteg Mount Everest in på Karolinska institutet för vård av förfrysningsskador.

Kanske var det då som 20 år av spekulaton och högriskbeteende nådde sin topp. Måhända befinner vi oss redan längs den långa vägen ned från de hisnande höjderna.

Som en oändlig bergskedja, hastigt tecknad i silhuett, reser sig kursdiagrammet från 1980. Detta massiv har under årens lopp burit högre och högre och för varje dalgång har där funnits en ny topp, ett nytt K2 att bestiga.

Dagens 20-åringar vet en värld av häftiga men trygga bungy-jump, ständigt stigande börser och ett sjuhelvetes gott globalt humör. Undan för undan har uppgångarna ökat riskbenägenheten och den högriskabla optionen - rättigheten men inte skyldigheten att köpa något - har blivit vår tids sinnebild.

Optionen är de stora spekulatonernas örnlika följeslagare, högt däruppe i den syrefattiga himlen seglar den på termiken från de brännheta aktiekurserna och ju bättre aktien går, desto högre stiger den, optionen, rikedomens fågel.

En spegelvänd värld

Men när trenden vänder och bergskedjan bär nedåt i den stora spekulatonens ättestupa störtar optionen och blir värdelös. Vem vill då ta ut en del av lönen i monopolpengar? Vad händer då med företagen där optionerna varit de morötter som fått de anställda att arbeta livet ur sig?

Vem vill i den vådliga nedfärden ta risker? Vem vill satsa sina pengar, sitt liv på ett nytt högriskprojekt? Vem vill i de fallande istapparnas rike spara i fonder som sjunker i värde?

Vad händer sedan med skatteintäkterna när arbetslösheten ökar och de beskattningsbara börsvinsterna är borta? Vad händer med de dyrköpta bostadsrätterna? Vad sker om oljepriset, i en spöklik återupprepning av 1970-talet, fortsätter stiga?

Nej, detta kan inte hända, det hände förr, inte

numera. Vi har nya metoder att hantera kriser. Sveriges medlemskap i EU är en garanti för finansiell stabilitet, man inte kan spekulera mot en stor valuta. Aktiepriserna fluktuerar, men de hämtar sig alltid. Ha is i magen.

Så brukar det heta. Och längs den långa vägen ned kommer alla de kända argumenten att upprepas till leda. Men förr eller senare brister det heliga förtroendet för den heliga marknaden, paniken sätter in och var och en får rädda sig bäst den kan.

Då först - när hoppet är ute - kommer vi att förstå att en ny trend har börjat och att vi befinner oss i en obekant värld där allt är spegelvänt mot vårt 1980- och 1990-tal. I denna nya värld är allt möjligt, precis som under spekulatonsåren, men skeendena kommer att gå i mörka och inte ljusa toner.

Mörker eller ljus spelar ingen roll för de ruinerade, de förfrusna. De söker värme och trygghet, varför inte hos de nya, karismatiska ledare som väntar där nere, i de mörka ravinerna?

Små kolonier av räddade

Vi som såg Berlinmuren falla får kanske fortare än vi föreställde oss det bevittna nya, men spegelvända under och alla kommer vi då att dra oss närmare vår egen lilla krets i en tillvaro där inga gamla 80- och 90-talsmärken längre stämmer.

Världen kommer att spricka upp i små kolonier av räddade, skrev den amerikanske poeten Robert Bly i slutet av 1960-talet. Det är en dikt-rad jag ofta tänkt på sedan hösten 1998. Då, för ett par år sedan, hämtade sig börserna mitt i rusket och världens humör kunde stiga ytterligare några altruistiska grader.

Den här gången, vintern år 2000, finns kanske fortfarande utsikten att kurserna skall svinga sig upp till nya toppar, men till att så sker gör man nog klokt i att anta att den långa vandringen ned är inledd.